

koromban nagyon érdeklődtem a matematika sajátosságai iránt – izgalmas érdeklődés volt, bár öncélú, hiszen tudtam, hogy nem ez lesz a hivatásom.

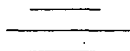
Vekerdy Tamás azt mondta egy rádióvitában: annak a hetven százalékára, amit az iskolában tanítanak, hasznavehetetlen. Az én matematikatanárom jóval alacsonyabbra szállította le ezt a terméketlenségi mutatót. Ha mostanában élne, valószínűleg keményen elmarasztalnák, hiszen nem úgy tanított, ahogyan „odafönn” elvárják, hanem úgy, ahogy nekünk megfelelt (nem a műegyetemi felvételihez készített elő); talán nem is engednék tanítani.

Voltak-e módszertani elvei, nem tudom, nem figyeltem meg, azért sem, mert nem vagyok matematikus. Egy dologban tapasztaltam nála világos és következetes módszert: szaktárgyainak nyelvhasználatában. Megkövetelte a matematikai és fizikai fogalmak, összefüggések pontos és magyaros megfogalmazását, a szakkifejezések szabatos használatát. („Nem marad a kettő, hanem *marad kettő*.”) Nyelvi gondolkodásom alakulása szempontjából sokat köszönhetek neki. Amikor a műegyetemen idegen elektrofizikai, elektrotechnikai szakszövegek értelmét és fordítását tanítottam, jó hasznát vettem az ő nevelésének.

III.

Két példát írtam le, mind a kettő távol esik időben a mától, mégis nagyon időszerűek. Figyelmebe ajánlhatjuk mindenkinek, aki a „tudásalapú társadalom” előkészítésének jelszavával csodatevő módszereket követel az iskolától, ilyeneket remél a pedagógus-továbbképzéstől. A tudás akkor válhat a társadalom tartópillérévé, ha mindenki *azt* a tudást kapja, amelyre az életben szüksége van, amelyet fel tud színi és magával vihet, amely a szándékait megtermékenyíti. *Ehhez* meg lehet találni az alkalmas módszereket. A sóhajtozva kívánt, kitalálásra váró új módszerek csak arra lennének alkalmasak, hogy a diákok fejébe töltsék a tantervileg vegyített, generálszösz jellegű „anyagot”.

Diákkori, tanulókori élményeket idéztem fel, és szubjektív következtetéseket vontam le belőlük. Módszerellenes következtetéseket? Negyven évnyi szakírói működésem során tucattal jóval több módszertani cikket, elmélkedést publikáltam. De soha nem írtam olyasmit, hogy a módszer megválthatja az iskolát.

SZÉCSI TÜNDE, Ph.D.

Florida Gulf Coast University, Florida

SZIE Jászberényi Főiskolai Kara, Jászberény

VIDYA THIRUMURTHY, Ph.D.

Millersville University, Pennsylvania

Mennyit ér a pedagógus?

– A TANÁROK MEGBECSÜLÉSÉRŐL A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ ORSZÁGAIBAN –

Az ACEI (Nemzetközi Gyermekevelési Szervezet) egy kérdőíves felmérést készített a világ hat országában arról, hogyan ítélik meg a tanárok és tanítók saját megbecsülésüket, azaz véleményük szerint hogyan értékeli a pedagógusok munkáját saját társadalmukban. Az itt következő írás hat ország – Guatemala, India, Hong-Kong, Magyarország, Mexikó, és Peru –

79 pedagógusának véleményét összesíti azzal a céllal, hogy helyzetképet alkosson a felmérésben résztvevő tanárok által érzékelt társadalmi megítélésről.

Történelmi áttekintés: Pedagógusok Keleten és Nyugaton

Számos keleti és nyugati civilizációból ránk maradt feljegyzés tanúsítja, hogy a tanító-mesterek az ókortól kezdve a középkoron át a társadalom megbecsült tagjai voltak. A fiatalokat oktatók csak művelt emberek lehettek, akik jártasak voltak vallási és filozófiai kérdésekben is. A tanulásnak és műveltségnek értéke volt, ahogy Platón és Arisztotelész szavai is sugallják, mikor arra intik a szülőket és ifjakat, hogy minél teljesebb tudásra törekedjenek. Az ókorban az iskolai nevelés és a tudásszerzés csak a tehetősebb fiútanulók kiváltsága volt, a társadalom tőlük várta, hogy a jövőben vezető szerepet töltsenek be (Fuller & Olsen, 2003). Az ázsiai kultúrákban is nagy tisztelet övezte a tanítókat, például a kínaiak Confuciuszt a társadalom „drágakövének” tekintették. Az indiai guruk is magas társadalmi rangot élveztek, mivel hindu filozófiát oktattak és uralkodók tanácsadói voltak (Gupta, 2003). Az oktatás a társadalom - igaz csak a felső rétegének - fontos építőköve volt, és így a pedagógusok szerepe is jelentős volt az ókori keleti és nyugati társadalmakban.

Az évszázadok során azonban a világi törekvések elterjedése és az iparosodás hatására az iskolák szerepe módosult. Az európai oktatás már szélesebb rétegeket célt meg, és nem elsősorban vallásos és politikai szerepre nevelt, hanem a polgári életre és egy hivatásra, szakmára készített fel. Továbbá, a 19. század közepétől, az eddig férfiaknak szánt tanítói pályán megjelentek a nők is. Ezekkel, a változásokkal együtt, illetve ezek hatására, a tanítók társadalomban elfoglalt helyének szerepe egyre csökkent, amit tükrözött anyagi és szociális megbecsültségük. A történelmi áttekintés azt mutatja, hogy a társadalmi-politikai változások befolyásolják a tanítók és tanárok megbecsülését.

Felmérésünk százaléka és lebonyolítása

Ezzel a felméréssel arra vállalkoztunk, hogy három kontinens hat országában megkérdezzük a pedagógusokat, milyennek látják a jelenlegi társadalom viszonyulását a pedagógusokhoz, és milyen formában érzékelik a társadalom megbecsülését munkájuk iránt. Hat kérdésből álló kérdőívet állítottunk össze és fordítottunk le különböző nyelvekre. A kérdések arra irányultak, hogy a válaszadók nyilatkozzanak a tanárok anyagi, társadalmi megbecsüléséről – más szakmákkal összehasonlítva is –, a gyermeknevelés felelősségének megoszlásáról, és a tanításon kívüli kötelezettségekről. A kérdőíveket e-mail útján juttattuk el a kutatók által hozzáférhető válaszadókhoz. A hat országból 79 pedagógus válaszait vontuk be az értékelésbe. A válaszadók képviselték az oktatás minden rétegét. Tanítójelöltek, gyakorló tanítók, tanárok és főiskolai oktatók nyilvánították véleményüket, válaszoltak a feltett kérdésekre. A válaszadók életkor szerinti megoszlása 21-60 év. A magyar résztvevők elsősorban a Jászság területen dolgozó pedagógusok és oktatók.

A válaszadók országok szerinti megoszlása

Ország	Válaszadók száma
Guatemala,	11
India,	10
Hong-Kong,	6
Magyarország,	32
Mexikó,	16
Peru	4
Összesen	79

Az adatgyűjtést követően, a válaszokat a leggyakrabban felbukkanó motívumok alapján értelmeztük. A következő három téma figyelembe vételével elemeztük a hasonlóságokat és különbözőségeket a pedagógusok vallomásaiban:

- 1) társadalmi hovatartozás,
- 2) társadalmi elvárások
- 3) ellentmondások a megbecsülés kifejezésében.

1. Társadalmi hovatartozás

Valamennyi ország résztvevője úgy érzi, hogy a pedagógusok a társadalom középosztályához tartoznak, azonban ezen belül latin-amerikai és a legtöbb magyar és indiai pedagógus szegény középosztályként jellemzi saját anyagi helyzetét. A jövedelmükre vonatkozó kérdésnél arra ösztönöztük őket, hogy a fizetések vásárló értékéről is nyilatkozzanak, így lehetővé téve az összehasonlítást.

A magyar pedagógusok legtöbbször nettó \$300-400-ban, (60-80 ezer forintnak felel meg) határozták meg a tanítók nettó kezdő fizetését. Ezt néhányan úgy jellemezték, hogy a „diplomás minimálbér”, míg mások magasabb kezdő fizetést jelöltek meg, és ezt elfogadhatónak ítélték meg. A tanítójelölt főiskolások (15 fő) valamennyien aggodalmukat fejezték ki a rájuk váró anyagi nehézségek miatt. A többi országhoz hasonlóan, a magyar résztvevők úgy vélték, hogy a fizetés függ attól, hogy milyen szintű (általános vagy közép-) iskolában tanítanak. A vásárlóértékkel kapcsolatban, a legtöbb magyar válaszadó úgy érezte, hogy a középosztály alsó rétegéhez tartoznak, mert csak „egy olcsó lakást, egy olcsó kocsit és belföldi nyaralást” engedhetnek meg maguknak. Voltak, akik megjegyezték, hogy az intellektuális létforma megvalósítása is túl nagy anyagi terhet jelent egy magyar pedagógusnak:

...[A pedagógus] nem tud értelmiségi léteket élni. Szakmai lapokat, könyveket nem tud vásárolni, konferenciákra, színházba járni, utazni, csak többletterhetből, ami nem mindig a pedagógus pályához kötődik.

Számos válaszadó jelezte, hogy az anyagi és társadalmi felemelkedés egyik lehetősége a magyar pedagógus számára, ha a házastárs vagy a szülők tudják támogatni.

A magyar gyakorlattal ellentétben, Hong-Kong-ban a tanárokat anyagilag jobban megbecsülik, mint más egyetemet végzett diplomást. Az \$1540 átlagkeresetük elegendő lakásra, közlekedésre, étkezésre és szórakozásra, azonban szűkös kereset egy család eltartására. A hong-kongi válaszadók külön kiemelték, hogy az óvoda nem része az ingyenes közoktatásnak, így az ott dolgozó pedagógusok a tanítói és tanári átlagbér kétharmadát keresik. Az óvodapedagógusok alacsony társadalmi presztízse kitűnt más kérdésre adott válaszokból is, pl. ahol különböző foglalkozásokat kellett rangsorolni. A hong-kongi válaszadókkal összhangban, valamennyi kérdezett ország válaszadóinak véleménye, hogy a kisgyerekekkel foglalkozó pedagógusok kapják a legkevesebb anyagi és társadalmi megbecsülést.

Az indiai pedagógus átlagfizetése (\$120-300) elegendő olcsóbb lakás bérletére, két személynek élelemre és tömegközlekedésre. A magyar válaszadókkal összhangban, ők is kiemelték, hogy egy jól kereső házastárs az egyedüli biztosíték a magasabb életszínvonal eléréséhez. Azonban jelezték, hogy Indiában a magániskolában dolgozó pedagógusok fizetése jelentősen magasabb, mint az állami iskolában dolgozóké.

A három latin-amerikai ország – Peru, Guatemala és Mexikó – pedagógusai jelezték a legrosszabb anyagi megbecsültséget. Peruban az átlag fizetés \$150-nak felel meg, és napi \$5 szükséges az élelem fedezésére. Így a tanárok másodállások vállalására kényszerülnek, illetve

a magániskoláknál helyezkednek el, megközelítőleg dupla annyi keresetért. A válaszok alapján, a három latin-amerikai ország közül Guatemalában a legnehezebb a pedagógusok megélhetése, míg Mexikóban a legjobb.

A fentieket összefoglalva: a tanulmányban résztvevő országokban a válaszadó pedagógusok anyagi helyzete némileg eltér, azonban valamennyien a középosztály alsó és középső rétegéhez tartozónak érzik magukat a fizetésük alapján.

2. Társadalmi (irreális) elvárások

A hat ország megkérdezett pedagógusainak többsége úgy véli, hogy túlterhelt, mivel túlzott elvárásoknak kell megfelelniük a tanítás mellett. Ezek a kötelezettségek széles skálán mozognak: a pályázat írásától a szülő pótlásán át a takarítási tevékenységekig.

A indiai válaszadók jelezték, hogy a tanároktól elvárják, hogy megosszanak számos feladatot a szülőkkel, például jellemfejlesztés, értékátadás, magaviselet irányítása és a felnőtt életre való felkészítés. Így, a tanárok, mintegy szülőnek tekintve magukat, komoly felelősséget vállalnak a gyermeknevelésben. Ez összhangban áll Gupta (2003) gondolatával: „A tanár mint anya felfogás általánosan elfogadott gondolat, mind a tanárok, mind a gyerekek és szüleié által” (Gupta, 2003. p. 165).

A szülői szerepen való osztozáson kívül, a pedagógusok pénzt szednek be, iskolai és sport tevékenységeket szerveznek, rengeteg adminisztratív munkát végeznek, vizsgáztatnak, és a kormányzati választásokon is besegítenek.

A hong-kongi válaszok is túlterhelt és aggódó tanárokat mutatnak be. Az ázsiai gazdasági visszaesés miatt az iskolák kevesebb anyagi forrással rendelkeznek, ugyanakkor a tanároknak mind több és több továbbképzésen kell részt venniük, hogy pályán maradhassanak. A tanárok úgy érzik, hogy a tanítás mellett, bizonyítaniuk kell, hogy minden téren magas színvonalon képesek teljesíteni: adminisztratív munkát végezni, órán kívüli tevékenységeket szervezni és lebonyolítani, a szülőkkel együttműködni, és a technika legújabb eredményeit alkalmazni a tanításban.

A jázsági magyar válaszadók is hasonló hangokat hallattak. Úgy érzik, hogy a tanórai kötelezettségeken kívül elvárt tevékenységek – kirándulások, óra utáni külön foglalkozások, orvoshoz kísérni a diákokat, osztályfőszítés – nincsenek anyagilag viszonyozva, és az elvárások listája egyre nő. Voltak olyanok is, akik megjegyezték, hogy a tanár lelkiismeretességétől függ, mennyi órán kívüli külön munkát vállal, vagy hajlandó megtenni. Néhányan amiatt is aggódtak, hogy ezek a külön feladatok már a tanítás rovására is mennek.

Hasonló elvárásokról számolnak be a latin-amerikai tanárok is, kiegészítve a fenti listát a pénzadományok gyűjtésével és takarítói munkával. Sokan úgy nyilatkoztak, hogy „Még otthon is nehéz megfedkezni az iskolai teendőkről, hiszen ott van a dolgozatjavítás és az órára készülés”. Peruban a tanárok jelentős oktatáspolitikai változtatásokra várnak, hogy “végre az oktatás mindenki ügye legyen, ne csak a tanároké”. A vidéki tanítók – Peruban és Guatemalában – más nehézségről is beszámoltak, például sokszor órákat utaznak számár vagy ösvérháton, mire beérnek az iskolába. A nehézségeket fokozza, hogy

... a gyerekek oktatásán és nevelésén kívül a tanárok tartják tisztán az iskola épületét, sokszor nehézségeik vannak a helyi nyelvjárárs megértésével, és a tanítási segédeszközök is reménytelenül csekély számban állnak rendelkezésre a mindentől távolos kis falusi iskolákban. (egy tanító Peruból)

A hat ország szinte valamennyi válaszadója nyíltan vagy burkoltan kifejezte, hogy mind a szülők mind az ország kormánya sokszor túlzott elvárásokat támaszt a pedagógusokkal

szemben. Úgy érzik, mindez odavezethet, hogy a tanítók kiégnek, és elvesztik kezdeti lelkesedésüket, illetve elhagyják a pályát, vagy eleve más pályára mennek. Néhol beletörődéssel, másutt elégedetlenségük egyértelmű kifejezésével az oktatáspolitikában résztvevők felelősségére utaltak, s a jövőre vonatkoztatva egy pontosabban körülhatárolt, jobban szakmai dolgokra koncentrált munkaköri kötelezettséget jelöltek meg a pedagógusok számára.

3. Ellentmondások a megbecsülés kifejezésében

A vizsgálatba bevont valamennyi országban van, vagy a közelmúltig volt egy hivatalos pedagógusnap. Magyarországot kivéve, a többi öt országban jelenleg is ünnepélyesen köszöntik a pedagógusokat. Hong-Kong-ban és Kínában szeptember 10-én ünneplik a tanítókat, míg Indiában egy volt államelnök – Dr. Radhakrishnan, a kiváló tudós és filozófus – születésnapját, szeptember 5-ét szentelték a tanárok napjának. A kiemelkedő pedagógusokat ezen a napon országos elismerésben részesítik. Gupta (2003) úgy értékeli, hogy ez a nagyszabású ünneplés onnan ered, hogy a tanárok a „másodszülők” és a tanár hagyományosan, a szülők és a társadalom szemében egy olyan tekintély, akinek megbecsülés és ünneplés jár.

A magyar válaszadók véleménye megoszlott a pedagógusnappal kapcsolatban. Néhányan nosztalgiával gondoltak vissza a június első vasárnapjára, amikor mind a szülők, az iskolavezetés és az Oktatási Minisztérium a tanárok éves munkáját szavakkal és anyagi jutalommal is megköszönte. A válaszadók úgy érzik, hogy a pedagógus pálya tekintélyének csökkenését mutatja, hogy ma már nincs ilyen széleskörű ünneplés. Mások azonban, nem tulajdonítanak ennek jelentőséget, sőt örömmel veszik, hogy az erőltetett, sokszor saját maguknak megszervezett ünnepségeknek már vége.

Érdekes módon, mindezen ünneplések ellenére, a tanári/tanítói munka megbecsültsége a különböző foglalkozások listáján legtöbbször legalul foglal helyet, mind a magyar, mind a hong-kongi válaszadóknál. A résztvevő pedagógusok úgy érzik, hogy a média hírességektől kezdve, az orvoson, pénzügyi szakembereken át, a mérnöki minden szakma több tiszteletet és megbecsülést kap. Például a magyar válaszadók, egyöntetűen, a lista legaljára helyezték a tanítókat, óvónőket és az ápolónőket, jelezve, hogy szerintük őket becsülik legkevésbé a társadalomban. Megdöbbentő üzenetet hordozhat ez. Miért nem értékeli többre a válaszadalmak azokat, akikre a gyerekeket és az ápolásra szorulókat bízzák? Kizárólag a latin-amerikai és részben az indiai válaszadók nyilatkoztak úgy, hogy annak ellenére, hogy szegények, és sokszor a megélhetéssel küszködnek a kormány támogatásának hiányában a szülők részéről mégis tisztelet övezi őket.

Összegzés

A válaszok elemzése azt mutatja, hogy a földrajzi hovatartozástól függetlenül a pedagógusok többé-kevésbé hasonló megítélést és megbecsülést kapnak országaik kormányától és oktatáspolitikai döntéshozóktól. Az is egyértelműnek tűnik, hogy ez a megbecsültség egyik országban sem ítéltetett meg elegendőnek a résztvevő pedagógusok által. A válaszokból mindig kicsengett, hol élesen, hol burkoltan, hogy a pedagógusok szeretnének jobb anyagi és erkölcsi elismerést. Ugyanakkor az is kiderül, hogy a szülőktől, és a társadalom egyes tagjaitól kapott megbecsülés mértéke már kultúránként, országonként változik. Ez a kutatás nem vállalkozott arra, hogy a különbözőségek és azonosságok okát felderítse, hanem egy helyzetfelméréssel, korlátozott számú résztvevő bevonásával ráirányítsa a figyelmet a pedagógusok által érzékelt szakmai megbecsültségre.

Zárszó

Az itt leírt eredményekről a vizsgálatban résztvevő kutatók beszámoltak egy konferencián New Orleans-ban, 2004 áprilisában. Az ACEI (Nemzetközi Gyermeknevelési Szervezet) Nemzetközi Bizottsága és az előadók előterjesztettek egy javaslatot egy Nemzetközi Pedagógusnap kitűzésére. Ez lenne az a nap, amikor az emberek figyelme azok felé fordulna, akik a jövő felnőtteit oktatják és nevelik. A hong-kongi kutatótársunk egy kínai mondást idézett: „A holnap minden virága a ma magvaiból kel ki”, és hozzáfűzte, ezért igen nagy a pedagógusok felelőssége, és ezért kijár nekik a tisztelet.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném valamennyi magyar kollégának megköszönni, hogy válaszaikkal lehetővé tették Magyarország részvételét ebben a nemzetközi tanulmányban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Fuller, M.J., & Marxen, C. (2003). Families and their functions-past and present. In G. Olsen and M.J. Fuller, *Home-school relations: working successfully with parents and families*, (2nd ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Gupta, A., (2003). Socio-cultural-historical constructivism in the preparation and practice of early childhood teachers in New Delhi, India. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, v.24, p. 163-170.

DR. DÉMUTH ÁGNES
főiskolai adjunktus
SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar
Szeged

Pedagógusok az értékelő megnyilatkozásokról (kutatási eredmények)

– II. RÉSZ –

Tanulmányom első részében az iskolai értékelésre vonatkozó szakirodalmi megállapításokat, s a lehetséges „következményeket”, azaz értelmezéseket tekintettem át röviden. Arra a következtetésre jutottam – az értékeléshez kapcsolódó vizsgálati eredményekhez hasonlóan –, hogy a tanítási gyakorlatban az értékelő megnyilatkozások szándékolt funkciója nem működhet. Ennek egyik oka lehet, hogy az irodalomban az értékelés és az osztályozás meghatározása, leírása nem válik markánsan ketté. Könnyen arra csábít – egyéb tényezőkkel együtt –, hogy az egyszerűség kedvéért a két fogalom összeolvadjon.

A Pedagógusok pedagógiája című könyv (Falus et al., 2001) teljes egészében azt vizsgálja, milyen pedagógiai-pszichológiai ismereteket hogyan rendszereznek a pedagógusok. Az értékeléssel kapcsolatos vizsgálatok során – más szempont alapján – igazolni tudták azt a